

ОСТАПЕНКО А. І.,

ад'юнкт центру воєнно-стратегічних досліджень
(Національний університету оборони України імені Івана Черняхівського)

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.1.59>

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Статтю присвячено дослідженню теоретичних аспектів систематизації законодавства та висвітленню особливостей систематизації законодавства у сфері оборони України.

Обґрунтовано необхідність проведення уніфікації та систематизації законодавства у сфері оборони з метою його гармонізації з законодавством країн-членів НАТО та ЄС. Наголошено, що стрімка активізація правотворчої діяльності в умовах воєнного стану на фоні вже існуючого розгалуженого масиву нормативно-правових актів у сфері оборони особливо актуалізує питання приведення законодавства у сфері оборони України в узгоджену систему.

Проаналізовано підходи вітчизняних дослідників щодо юридичної природи систематизації законодавства. Визначено, що метою систематизації є подолання суперечностей між нормами права, скасування чи зміна старих нормативно-правових актів, заміна новими відповідно до потреб суспільного життя. Систематизація повинна містити певний системоутворюючий критерій, який має відповідати завданням та меті систематизації. Узагальнено наявні у науковому середовищі погляди щодо особливостей кожного з видів систематизації законодавства.

Проаналізовано проекти законів про нормативно-правові акти і правотворчу діяльність на предмет врегулювання ними питання систематизації законодавства. Також визначено, що законодавство України не містить жодних вказівок щодо форм та видів систематизації актів, виданих органами виконавчої влади, що актуалізує необхідність вироблення єдиної цілісної концепції вирішення даних питань.

Визначено, що передумовою для проведення систематизації законодавства у сфері оборони України є наявність сфери суспільних відносин, яка є відокремленою та відмежованою від інших суміжних категорій за критерієм предмета правового регулювання.

Запропоновано під систематизацією законодавства у сфері оборони вважати нормотворчу або техніко-юридичу діяльність, яка може здійснюватися у різних формах як загальними, так і спеціально уповноваженими суб'єктами з метою упорядкування і вдосконалення правових норм та створення системи ефективного правового регулювання сферою оборони держави.

Ключові слова: систематизація законодавства, кодифікація, інкорпорація, консолідація, законодавство у сфері оборони, військове законодавство, військове право.

Ostapenko A. I. Theoretical and legal aspects of systematization of the laws in the field of defense of Ukraine

The article is intended for the study of theoretical aspects of systematization of the laws and highlighting the peculiarities of systematization of the laws in the field of defense of Ukraine.

The need to unify and systematize the laws in the field of defense with the aim of harmonizing it with the laws of NATO and the EU member states has been substantiated. It has been emphasized that the rapid intensification of law-making activities under the conditions of martial law concurrently with the pre-existing extensive array of regulatory and legal acts in the field of defense especially actualizes the issue of bringing the laws of Ukraine in the field of defense into a coherent system.

The approaches of domestic researchers regarding the legal nature of systematization of the laws have been reviewed. It has been determined that the purpose of systematization is to overcome contradictions between legal norms, to cancel or change old normative legal acts, to replace them with new ones in accordance with the needs of social life. Systematization should contain specific system-forming criterion which has to fulfill tasks and purpose of systematization. Views available in the scientific environment regarding the peculiarities of each type of systematization of the laws have been generalized.

Draft laws on normative legal acts and law-making activities were reviewed in terms of regulation of the process of systematization. It has also been determined that the laws of Ukraine do not contain any instructions regarding the forms and types of systematization of acts issued by the executive authorities, which actualizes the need to develop a single integrated concept for solving these issues.

It has been determined that the prerequisite for systematization of the laws in the field of defense of Ukraine is the existence of the field of public relations, which is separated and delimited from other adjacent categories according to the criterion of the subject of legal regulation.

It has been proposed to consider the systematization of the laws in the field of defense as rule-making or technical and legal activity, which can be carried out in various forms by both general and specially authorized entities for the purpose of streamlining and improving legal norms and creating a system of effective legal regulation in the field of state defense.

Key words: *systematization of the laws, codification, incorporation, consolidation, defense laws, military legislation, military law.*

Вступ. Сучасний етап розвитку законодавства у сфері оборони України пов'язується з нагальною необхідністю його гармонізації, уніфікації та систематизації. Тенденція останніх років щодо примноження нормативно-правових актів оборонного характеру досягла свого піку з початком повномасштабного збройного вторгнення російської федерації на територію України.

Кардинальна зміна воєнно-політичної обстановки в Україні зумовила необхідність приведення законодавства України у відповідність з потребами суспільства і безпековою ситуацією в державі. Початок воєнних дій та введення в Україні воєнного стану стали каталізатором для невідкладного прийняття нових нормативно-правових актів, в тому числі за спрощеною процедурою. Така екстрена нормотворчість призводить до безсистемного нагромадження актів законодавства у сфері оборони, створює загрозу правової невизначеності в оборонній сфері та зумовлює поширення суперечливих та колізійних норм у законодавстві.

Стрімка активізація правотворчої діяльності актуалізує питання приведення законодавства України у сфері оборони у непротивічну, узгоджену систему. Систематизацію законодавства варто проводити з урахуванням позитивного досвіду провідних зарубіжних країн, спрямувати її на гармонізацію національного законодавства у сфері оборони з законодав-

ством держав – членів НАТО та Європейського Союзу, враховуючи українські традиції законотворючості та юридичної техніки.

Постановка завдання. Дослідити теоретичні аспекти систематизації законодавства та висвітлити особливості систематизації законодавства у сфері оборони України.

Результати дослідження. Законодавство не може функціонувати належним чином, якщо воно не є взаємоузгодженою системою, складові частини якої характеризуються тісними взаємозв'язками та ієрархічною будовою.

Сучасний стан нормативно-правового регулювання сферою оборони України характеризується відсутністю системності та надмірною розпорошеністю по законодавству, що обумовлює необхідність проведення систематизації законодавства і одночасно ускладнює здійснення даного виду юридичної діяльності з упорядкування нормативних приписів.

Систематизація законодавства є закономірністю його розвитку, яка є інструментом створення гармонійної, внутрішньо узгодженої системи нормативно-правових актів. За допомогою систематизації нормативно-правові акти групуються за певними системними ознаками, зводяться в кодекси, збірники законодавства та інші нормативні документи. Метою систематизації є подолання суперечностей між нормами права, скасування чи зміна старих нормативно-правових актів, заміна новими відповідно до потреб суспільного життя.

Поняття «систематизація» як загальна категорія означає дію, спрямовану на систематизацію чогось, тобто дію з приводу зведення чогось до певної системи [1]. В юридичній енциклопедичній літературі систематизація законодавства визначається як упорядкування законодавства, приведення його до внутрішньо узгодженої системи, є передумовою ефективності чинного законодавства, усунення суперечностей, прогалин і застарілих норм у праві [2].

У своїх дослідженнях щодо поняття систематизації законодавства Сайнецький О.П. приходить до висновку, що більшість джерел визначають систематизацію як «впорядкування законодавства». Слово «упорядковувати» означає «складати, підбирати в певному порядку, укладати». Під упорядкуванням законодавства автор пропонує розуміти вчинення певних дій, за яких нормативно-правові акти та їх норми розташовуються у такому порядку, у якому їх використання є найбільш зручним та доцільним. Норми різних нормативно-правових актів, а також норми, які розміщені в рамках одного нормативно-правового акта, узгоджуються таким чином, щоб не суперечити одна одній, а також щоб становити єдину узгоджену систему, у якій кожна норма урегулює певну складову суспільних відносин, а усі норми в сукупності забезпечують їх належне правове регулювання [3, с. 21].

Систематизація законодавства (за Сайнецьким О.П.) – це нормотворча та/або техніко-юридична діяльність загальних або спеціальних суб'єктів з метою упорядкування наявних правових приписів, які містяться у законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах України, для забезпечення формування ефективної системи законодавства [3, с. 22].

Борщевський І.В. розглядає систематизацію законодавства як різновид правової діяльності, що здійснюється уповноваженими суб'єктами щодо упорядкування нормативно-правових актів задля зручності користування ними на практиці, усунення можливих суперечностей, неточностей, прогалин, оперативного знаходження й правильного тлумачення необхідних правових норм, отже – розвитку та вдосконалення правової системи загалом [4, с. 15].

Малишев Б.В. визначає систематизацію як метод впливу на систему законодавства, за допомогою якого встановлюються і підтримуються системні зв'язки (ієрархічні, структурні, функціональні, генетичні) між актами законодавства, який використовується у правотворчій діяльності (у формі кодифікації та консолідації) або неправотворчій діяльності (у формі інкорпорації) [5, с. 24].

Впорядкування нормативно-правових актів Гетьман Є.А. розглядає як одну з функцій нормотворчої діяльності органів виконавчої влади та визначає її як діяльність уповноважених органів нормотворення із систематизації підзаконних нормативно-правових актів, що здійснюється шляхом паперового та електронного обліку, кодифікації, інкорпорації та консолідації [6, с. 57].

Систематизація законодавства більшою мірою залишається явищем теоретичної природи. Спроби нормативного закріплення її дефініції у проектах законів «Про нормативно-правові акти» [7; 8] не знайшли свого практичного втілення. Єдиним нормативно-правовим актом, який містить визначення систематизації законодавства залишається Положення про порядок здійснення обліку та систематизації законодавства в органах та установах юстиції України, затверджене Наказом Міністерства юстиції України від 15.04.2004 № 31/5 [9], де наведена така дефініція: «систематизація законодавства – засіб реформування, упорядкування законодавства, зведення його до певної внутрішньо узгодженої системи. За допомогою систематизації усуваються недоліки, повтори, застарілі норми тощо. Це процес зведення актів законодавства до єдності шляхом внутрішньої та зовнішньої обробки їх змісту. Облік і систематизація актів законодавства в органах та установах юстиції України здійснюється з метою забезпечення їх точною і повною інформацією про чинне законодавство України, надання допомоги працівникам органів та установ юстиції в оперативному пошуку законодавчих актів». Разом з тим, в ході досліджень особливостей систематизації підзаконних нормативно-правових актів Безуса Ю.А. приходять до висновку, що законодавство не містить жодних вказівок щодо форм та видів систематизації актів, виданих органами виконавчої влади, що створює певну проблематику їх упорядкування та актуалізує необхідність вироблення єдиної цілісної концепції (методології) вирішення даного питання [10, с. 6].

З метою врегулювання суспільних відносин у сфері правотворчої діяльності в Україні було розроблено та прийнято за основу у першому читанні проект закону «Про правотворчу діяльність» [11]. Однак, поза інноваційний характер даного законопроекту, авторами не приділено достатньої уваги регламентації процесу систематизації законодавства, зокрема, законопроектом не передбачено навіть термінологічного визначення поняття «систематизації законодавства». «Систематизація» згадується у проекті закону лише двічі: в контексті визначення терміну «кодексу» як закону, який встановлює загальні засади правового регулювання та систематизує норми права у відповідній сфері суспільних відносин; та щодо необхідності попередньої розробки концепцій проектів законів, якими здійснюється систематизація законодавства.

Безуса Ю.А., спираючись на дослідження Чашина О.М., у систематизації нормативно-правових актів розрізняє правотворчий (спосіб оптимізації законодавства) та інформаційно-правовий (пов'язаний з обліком цих актів, створенням і функціонуванням пошукової системи, виданням довідок, тобто належить до сфери правової інформатизації) аспекти [10, с. 5], які також можна назвати функціями. Правотворча функція, коли об'єктом систематизації виступають норми права, з більшою чи меншою мірою впливу на них, їх повного чи часткового перетворення, або виключення. Інформаційно-правова функція, коли систематизації підлягають виключно цілісні нормативно-правові акти.

За сучасних умов систематизація законодавства здійснюється за допомогою класичного техніко-юридичного арсеналу методів (способів, прийомів), засобів і форм. Стосовно форм систематизації нормативно-правових актів, то в цілому більшість фахівців-теоретиків виокремлюють такі: інкорпорація, консолідація, кодифікація [4, с. 15]. Деякі науковці виділяють облік як окрему форму систематизації.

Лазарев В.В. та Липень С.В. розрізняють внутрішню (спрямовану на вдосконалення змісту правових норм) та зовнішню (спрямовану на розташування нормативного матеріалу) систематизацію правових актів. Інкорпорація являє собою тільки зовнішню систематизацію; кодифікація охоплює і зовнішню, і внутрішню; консолідація – це, перш за все, зовнішня систематизація і в невеликому ступені – внутрішня [12, с. 362].

Добробог Л.М. зазначає, що інкорпорація є способом організаційно-методичної діяльності, в результаті якої створюється збірка нормативно-правових актів, а консолідація є способом правотворчої діяльності, результатом якої є нормативно-правовий акт [13, с. 368].

В теорії права консолідацію законодавства традиційно розглядають як один із видів систематизації законодавства, у процесі якої нормативно-правові акти, що мають ідентич-

ний предмет правового регулювання, об'єднуються в один укрупнений (консолідований) нормативно-правовий акт без зміни змісту.

Деякі вчені не поділяють думку, що консолідація є самостійним напрямком упорядкування законодавства, а розглядають її як безумовну складову кодифікації законодавства. Так, Меленко С.Г. визначає консолідацію як спосіб класифікації та уніфікації нормативно-правового матеріалу. Автор відзначає, що консолідація логічно пов'язана з інкорпорацією та кодифікацією, є необхідним елементом їх технічної реалізації. Кодифікація, в такому випадку, постає логічним продовженням процесу консолідації. Роль консолідації в процесі кодифікації полягає в утворенні так званих консолідаційних (структурних) центрів, навколо яких вже за визначеними ознаками (предметом, методом, об'єктом та суб'єктом правового регулювання) групується нормативно-правовий матеріал. Отже, застосування методу консолідації дозволяє окреслити структуру майбутнього кодифікованого акту, визначити суперечності, неузгодженості, колізії та прогалини в масиві нормативно-правового матеріалу. Меленко С.Г. зазначає, що консолідація є одним з важливих чинників формування та розвитку правових норм (їх диспозицій, гіпотез, санкцій), інститутів та галузей права [14, с. 5–7].

Риндюк В.І. резюмує, що під час обліку та інкорпорації законодавства якість законодавства щодо змісту та/або форми залишається незмінною, а результатом є новий якісний стан представлення інформації про законодавство (правової інформації), що упорядковується, класифікується, оформлюється певним чином. Саме інформація про чинне законодавство, а не саме законодавство безпосередньо зазнає змін (фіксується, розміщується в певному порядку, класифікується за відповідними критеріями (вид нормативно-правового акту, галузь законодавства, суб'єкт правотворчості тощо), зберігається у спеціальних журналах, на картках, електронних базах даних, викладається у збірника чи зібраннях тощо) в процесі цих видів діяльності. Консолідація має здатність робити чинне законодавство більш компактним, узгодженим, звільняти від нормативно-правових актів, що фактично втратили силу і непрацюючих правових положень. У процесі консолідації відбувається поглинання значної частини актів чинного законодавства новими, великими актами зведеного характеру і тим самим вирішується проблема розчищення законодавства від застарілих і малоефективних актів. При здійсненні консолідації не змінюється зміст правового регулювання відповідних суспільних відносин, тобто нові норми права не з'являються, не вносяться новели у чинне законодавство, а зміни в текстах нормативно-правових актів мають техніко-юридичний характер [15].

Найскладнішою та найдосконалішою формою систематизації законодавства вважається кодифікація. На думку деяких науковців, кодифікація визначається як форма докорінної переробки чинних нормативних актів у визначеній сфері відносин, спосіб якісного впорядкування законодавства, забезпечення його узгодженості та компактності, а також розчистки нормативного масиву, звільнення від норм, що застаріли та себе не виправдали [4, с. 18].

У процесі кодифікації відбувається якісна переробка діючих юридичних норм, усуваються неузгодженості, дублювання, суперечності і прогалини у правовому регулюванні, скасовуються неефективні і застарілі норми. Значна кількість розрізнених нормативних актів замінюється зведеним, оновленим, ефективнішим у сучасних умовах. Така діяльність законотворців спрямована на упорядкування діючого законодавства на основі систематизації та оновлення правових приписів. Можна виокремити вузьке і широке розуміння поняття кодифікації: у вузькому розумінні – це технічна обробка й упорядкування нормативного матеріалу, а в широкому розумінні ця діяльність полягає у переробці, доповненні діючих законів, приведенні їх у відповідність з потребами суспільства [16, с. 36].

Кодифікація може здійснюватися двома методами: кодифікація-компіляція, тобто просте зібрання діючих правових норм і приведення їх у відповідну форму, та кодифікація-реформа, у результаті якої до зібраних правових норм вносяться істотні зміни. Гетьман Є.А. визначає, що такий метод кодифікації, як кодифікація-компіляція і являє собою таку форму систематизації, як інкорпорація. А кодифікація вносить саме істотні зміни у правове регулювання суспільних відносин, тому вона виступає певною реформою відповідних суспільних відносин [17, с. 32].

Борщевський І.В. визначає, що кодифікація – це специфічна форма впорядкування нормативно-правових актів, яка має змішаний характер, адже, з одного боку, поєднує ознаки правотворчості (прийняття, зміна або скасування правових норм), а з іншого – систематизації (впорядкування вже прийнятих норм залежно від певних критеріїв), створення єдиного (нового чи оновленого), цілісного, внутрішньо узгодженого нормативно-правового акту (кодекс та ін.) [4, с. 18].

Загальною метою кодифікації, як і будь-якого іншого виду систематизації, є впорядкування нормативної основи права для зміцнення законності та правопорядку, підвищення правової свідомості громадян. А метою власне кодифікаційної діяльності є прийняття кодифікаційного акту, спрямованого на форму і зміст законодавства. [16, с. 37].

Антоненко В.О., досліджуючи питання об'єкта та предмета кодифікації, відзначає деякі позиції науковців щодо визначення предмета кодифікації: 1) правові приписи та юридичні інститути; 2) юридичні норми, з огляду на пріоритет правотворчості над систематизацією у процесі кодифікації; 3) чинні правові норми, оформлені у нормативно-правові акти; 4) певна група нормативно-правових приписів, що мають спільний предмет правового регулювання [16, с. 38].

Кодифікацію та консолідацію Малишев Б.В. розглядає як вид правотворчої діяльності, яка відрізняється від поточної правотворчості тим, що в її результаті з'являються системоутворюючі акти, що забезпечують цілеспрямоване функціонування системи законодавства та її підсистем. Основною ознакою кодифікаційного закону автор вбачає його системоутворююче, тобто центральне (у порівнянні з іншими законами у цій сфері), значення для правового регулювання певної сфери суспільних відносин. Результати кодифікації науковець поділяє на два види: кодекси і системні закони. На противагу іншим дослідникам, Малишев Б.В. є прибічником думки, що кодифікаційні акти, які встановлюють основоположні принципи і засади регулювання певної сфери суспільних відносин, можуть бути оформлені лише в актах найвищої юридичної сили (законах) і не можуть існувати у формі підзаконних нормативно-правових актів з огляду на виникнення протиріччя щодо системності як основної структурної властивості законодавства [5, с. 25].

Результатом кодифікації є вдосконалення як форми, так і змісту правового матеріалу, який внаслідок трансформацій набуває ознак єдності та узгодженості. Основною метою кодифікованих актів є забезпечення стабільного функціонування і розвитку галузі законодавства.

Систематизація повинна містити певний системоутворюючий критерій, який має відповідати завданням та меті систематизації. Тобто, якщо завданням відповідної діяльності є підготовка певного кодифікованого нормативно-правового акта, то таким критерієм має бути галузь права, яка повинна забезпечувати комплексне нормативне регулювання певної сфери суспільних [3, с. 22].

Передумовою для проведення систематизації законодавства у сфері оборони України є наявність сфери суспільних відносин, яка є відокремленою та відмежованою від інших суміжних категорій за критерієм предмета правового регулювання.

В даному контексті актуальності набуває виокремлення та конкретизація предмета правового регулювання законодавства у сфері оборони, зокрема встановлення співвідношення обсягу понять «військове законодавство» та «законодавство у сфері оборони». Процес становлення військового права, як галузі, та системи військового законодавства, як його похідної, є незавершеним до сьогодні. Богуцький П.В. вважає, що важливим у дискусіях з даних питань все ж залишається основа – забезпечення захисту національних інтересів від воєнних загроз, що окрім інституційних та організаційних компонентів вирішує нормативно-правова складова системи забезпечення воєнної безпеки – військове законодавство або ж законодавство у сфері оборони [18, с. 21].

Норми Конституції України закріплюють такі дві сфери суспільних відносин: сферу національної безпеки і сферу оборони. Розмежування на сфери «національної безпеки» і «оборони» також здійснюється на основі Класифікатора галузей законодавства [19], який на сьогодні є хоч і застарілим, але єдиним джерелом класифікації законодавства України.

Предмет правового регулювання, який прийнято вважати предметом військового права охоплюється сферою оборони, відповідно до Класифікатора.

Класифікатор по суті є основою створення стандарту в галузі класифікації актів законодавства, яка дає можливість охопити великий обсяг нормативного матеріалу та паралельно здійснювати інформаційний пошук та систематизацію законодавства. Рукосуєва О.М. зазначає, що важливим фактором побудови науково обґрунтованої системи класифікації є зв'язок Класифікатора з загальними законами, які мають стати своєрідним каркасом будь-якої формуючої правової системи [20].

З прийняттям Закону України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII від 21 червня 2018 року, який був прийнятий з метою адаптації безпекової сфери України до міжнародних стандартів та охопив валову частку оборонних питань, межа між сферою національної безпеки і сферою оборони стала розмиватися. Закон України «Про оборону України» почав втрачати свою системоутворюючу властивість, можна сказати, що із загального закону він перейшов в категорію спеціальних.

В цьому контексті Богущкий П.В. зазначає, що законодавство про оборону має відповідати конституційним положенням про забезпечення національної безпеки та відповідному профільному закону, а правозастосування у сфері оборони має виходити з вимог, що стосуються не лише сфери оборони, але й національної безпеки [18, с. 23].

Впорядкування нормативно-правового масиву з питань оборони потребує комплексного підходу, який буде включати уніфікацію категоріального апарату законодавства у сфері оборони України, забезпечення єдності термінологічного оформлення нормативно-правових актів. Комплексність і мультиплікативність законодавства у сфері оборони не дозволяє обрати лише один вид систематизації його норм.

Систематизація законодавства у сфері оборони України в залежності від мети може здійснюватися будь-яким відомим юридичній науці способом. Зовнішня систематизація без зміни форми і змісту нормативно-правових актів, з метою їх збору та упорядкування, може здійснюватися за допомогою обліку або створення збірників (інкорпорації за хронологічною або предметною ознакою). Консолідація є одним з оптимальних способів переробки чинного законодавства у сфері оборони України, що забезпечить зменшення кількості нормативно-правових актів з одного і того ж питання та сприятиме їх якісній трансформації, без зміни змісту правових норм. Обліку, інкорпорації та консолідації можуть підлягати як закони, так і підзаконні нормативно-правові акти з питань оборони.

Найдосконалішою формою систематизації законодавства у сфері оборони України є його кодифікація. Залежно від мети та методу об'єктом кодифікації можуть бути як нормативно-правові акти, так і правові норми. Характерною ознакою завершення процесу кодифікації законодавства є перетворення старих правових норм, створення нових та об'єднання їх в один укрупнений систематизований нормативно-правовий акт. Метод кодифікації може бути застосований для систематизації як найбільш загальних, фундаментальних норм матеріального права оборонної сфери, логічним результатом якої може бути Кодекс про оборону України, так і щодо підзаконних нормативно-правових актів зі спільним предметом правового регулювання, систематизувавши процесуальні норми в нові узагальнені акти з окремих оборонних питань.

Ефективність систематизації обумовлюється рівнем організації роботи над нею. Визначення мети та вибір оптимального способу систематизації законодавства у сфері оборони повинні відштовхуватися від таких вихідних даних – відносна сформованість предмету правового регулювання певних правових інститутів у сфері оборони та зовнішнє закріплення їхніх взаємопов'язаних нормативних приписів у відповідних актах законодавства. На підставі результатів правового моніторингу ефективності норм чинного законодавства у сфері оборони України та узагальнення практики його застосування має бути сформований план комплексної систематизації законодавства у сфері оборони.

Висновки. Систематизація нормативно-правових актів з питань оборони необхідна для ведення обліку, розвитку законодавства у сфері оборони і здійснення контролю, для

забезпечення взаємоузгодженості всіх його частин. Процес систематизації є важливою умовою правильного застосування норм військового права, він сприяє розумінню законодавства у сфері оборони як єдиного цілого, єдиної системи.

Систематизація законодавства у сфері оборони України доцільно проводити у поєднанні з прийомами адаптації до євроатлантичних стандартів у безпековій сфері, тобто її результатом має бути таке узагальнення правових приписів, яке б гармонізувало національне законодавство із законодавством держав-членів НАТО і ЄС у сфері оборони.

Як підсумок, під систематизації законодавства у сфері оборони можна вважати нормотворчу або техніко-юридичу діяльність, яка може здійснюватися у різних формах як загальними, так і спеціально уповноваженими суб'єктами з метою упорядкування і вдосконалення правових норм та створення системи ефективного правового регулювання сферою оборони держави.

Список використаних джерел:

1. Академічний тлумачний словник української мови (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/systematyzacija>
2. Юридична енциклопедія: в 6 т. /редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп.ред.) та ін. URL: https://leksika.com.ua/11751009/legal/sistematizatsiya_zakonodavstva
3. Сайнецький О.П. Поняття та роль систематизації соціального законодавства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2(23). Том 4. С. 20–23.
4. Борщевський І.В. Теоретичні основи систематизації законодавства. *Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2007. Вип. 12. Том 12. С. 14–20.
5. Малишев Б.В. Систематизація як засіб відображення телеологічних (цільових) зав'язків у законодавстві України. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 22–26.
6. Гетьман Є.А. Функція упорядкування підзаконних нормативно-правових актів в нормотворчому процесі органів виконавчої влади України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 2. Том 3. С. 56–59.
7. Про нормативно-правові акти: проект Закону України № 1343 від 14 січня 2008 року URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id%20=&pf3516=1343&skl=7
8. Про нормативно-правові акти: проект Закону України № 7409 від 01 грудня 2010 року URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=39123
9. Положення про порядок здійснення обліку та систематизації законодавства в органах та установах юстиції України: наказ Міністерства юстиції України від 15.04.2004 № 31/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v31-5323-04>
10. Безуса Ю.А. Деякі особливості систематизації підзаконних нормативно-правових актів у позитивному праві України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 1. С. 3–8.
11. Про правотворчу діяльність: проект Закону України № 5707 від 25 червня 2021 року URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72355
12. Лазарев В.В., Липень С.В. Теория государства и права: учебник. М.: Юрайт, 2010. 634 с.
13. Добробог Л.М. Інкорпорація та консолідація законодавства як форми його систематизації. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2014. Т. 14. С. 365–370.
14. Меленко С.Г. Консолідація як вид систематизації нормативно-правових актів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка. К.: 2002. 18 с.
15. Риндюк В.І. Упорядкування законодавства України: теоретико-методологічний та техніко-юридичний аспекти: дис. ... д-ра юр. наук: 12.00.01 / Київ. нац. екон. ун-т. Київ, 2021. 446 с.

16. Антоненко В.О. Кодифікація як самостійна форма систематизації правових джерел. *Форум права*. 2009. № 3. С. 35–42.

17. Гетьман Є. Предмет, об'єкт та суб'єкти кодифікації законодавства України. *Вісник Академії правових наук України*: зб. наук. пр. Х., 2011. № 3 (66). С. 28–35.

18. Богуцький П. Сучасний стан і розвиток системи законодавства у сфері оборони України: на шляху до європейської та євроатлантичної інтеграції. Розвиток законодавства України у сфері оборони: проблеми адаптації до стандартів НАТО та шляхи їх вирішення : матеріали Науково-практичної конференції. м. Київ, 23 квітня 2021 року / упоряд.: П. П. Богуцький, В. Г. Пилипчук, С. О. Дорогих. Київ, 2021. С. 20–26.

19. Про затвердження Класифікатора галузей законодавства України: наказ Міністерства юстиції України від 02 червня 2004 № 43/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v43_5323-04

20. Рукосуєва О.М. Класифікація законодавства України за галузями. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_2970

